

---

van H.[enk] Zegwaard in Guinea? Wat was die deserteur voor type: een voorloper van de omstreden Poncke Princen? Bij Donckers blijft dit alles in duister gehuld; ‘brekebeen’ Zegwaard – gezien zijn geboortjaar zou deze zelfs nog in het land der levenden kunnen verkeren – krijgt geen kans een tegenstem te laten horen.

De omvangrijkste bijdrage in de bundel is die van Jacobs zelf: ‘Godgeleerdheid als opdracht. De Theologische Faculteit Tilburg binnen het krachtenveld van wetenschap, kerk en samenleving (1967-2005)’ (186-228). Omdat de auteur in de beschrijving ook het ontstaan van de Nederlandse zusterinstellingen betreft, beschrijft hij tevens – zij het impliciet – zijn eigen ontwikkeling in genoemde periode. Volgens zijn *Curriculum Vitae* studeerde hij immers in de jaren 1964-1967 aan het Theologisch Instituut Eindhoven (TIE) en was hij in de jaren 1974-1990 als wetenschappelijk (hoofd)medewerker en later (hoofd)docent verbonden aan de Katholieke Theologische Hogeschool Amsterdam (KTHA); daarna van 1990 tot 1 januari 2006 hoogleraar Geschiedenis van Kerk en Theologie aan de Theologische Faculteit Tilburg (TFT). TIE, KTHA en TFT waren drie van de vijf opleidingen die met name dankzij initiatieven van de zijde der priesterreligieuzen in de jaren zestig naast de Nijmeegse theologiefaculteit ontstonden. De TIE viel al snel af, maar de vier overblijvende gingen in 1970 als door het Rijk gesubsidieerde Katholieke Instellingen voor Wetenschappelijk Theologisch Onderwijs (KITWO’s) verder. Inmiddels zijn deze KITWO’s alweer ter ziele. Strikt genomen klopt de ondertitel van de bundel dus niet; toen Jacobs in 2009 afscheid nam luidde zijn leeropdracht zoals in de aanhef van deze recensie is aangegeven. Jacobs’ commentaar bij de gebeurtenissen die aan deze discrepantie ten grondslag hebben gelegen: ‘Aan het begin van de eenentwintigste eeuw waren het met name kerkleiders in Rome en in Nederland en in hun kielzog universiteits- en faculteitsbestuurders in Tilburg en Utrecht en deels ook in Nijmegen die meenden dat de theologische bakens naar vorm én inhoud drastisch verzet moesten worden en die daarin naar eigen overtuiging ook zijn geslaagd’ (188). Uit zo’n zin spreekt passie – uit het hele vervolg trouwens ook –, maar evenzeer precisie. Dit laatste meteen al aan het slot van de eerste noot: ‘... Geen van de [drie door mij in Tilburg en in Den Bosch geraadpleegde] archiefcollecties is

goed geïnventariseerd’ (187). Beide citaten zetten de toon. In kort bestek behandelt Jacobs zo het ontstaan, de opkomst, bloei – dit laatste blijkens de externe beoordelingen aan het begin van de nieuwe eeuw – en de teloorgang van de TFT. Als protestants buitenstaander lees je met weerzin hoe de in 1968 door kardinaal Alfrink officieel erkende TFT in 1981 zes rooms-katholieke duimschroeven werden aangelegd (212). Anderzijds kun je de zorg van de bisschoppen begrijpen nadat de toenmalige decaan van de TFT in 1994 had betoogd dat de theologie zich diende te transformeren van ‘een voornamelijk binnenkerkelijk georiënteerde doctrine naar een culturele dialoogwetenschap’ (200).

Deze protestantse constateringën leiden tot een meer algemene opmerking: vrijwel nergens in de acht bijdragen blijkt (zie evenwel 49 en het opstel over het Leger) dat er in Nederland ook protestanten leven. Toch had een – al was het maar terloopse – zijdelingse blik meer perspectief in de beschrijvingen kunnen brengen. Ik geef enkele voorbeelden. De soms heftige ontwikkelingen die de KITWO’s na de publicatie van het rapport van de commissie Smits (RK) – Oberman (Prot.) in 1989 waren beschoren, hebben een pendant bij de protestantse opleidingen. Wie had voor twintig of zelfs tien jaar de huidige stand van zaken aldaar kunnen voorzien? Bij de oud-katholieke priesterverenigingen en hetgeen zij bespraken, ligt het voor de hand te denken aan de rond 1848 opgerichte predikantenverenigingen, waar vergelijkbare zaken speelden. Dienden laatstgenoemde verenigingen als voorbeeld? Onder meer vanwege eisen die door subsidiegevers werden gesteld, ging het Leger in 1989 over op een nieuwe structuur. Voortaan bestonden naast elkaar: het Kerkenootschap, de stichting Dienstverlening, de stichting Welzijns- en Gezondheidszorg en de financiële moederstichting Stichting Leger des Heils. Bedoelde verandering vond niet onbetwist plaats; nogal wat personen vreesden dat de zaak (‘woord *en* daad’) zo uiteen zou vallen. Dachten degenen die bezwaar maakten soms aan de gang van zaken bij de grote protestantse kerken? Veel kerkelijk evangelisatie-, buurthuis- en vormingswerk is later, mede via stichtingen die aan de algemene, door de overheid gestelde subsidievoorwaarden moesten voldoen, bij de kerk weg gegroeid. Wie kaatst, moet de bal verwachten. Impliciet is dit laatste een pleidooi voor een beleid van de DNK-redactie waarbij